

BIẾN ĐỔI VỀ ĐỜI SỐNG CỦA CƯ DÂN XÃ PHÚ VINH, HUYỆN ĐỊNH QUÁN, TỈNH ĐỒNG NAI TRONG BỐI CẢNH XÂY DỰNG NÔNG THÔN MỚI (2010 - 2022)^(*)

TRỊNH THỊ LỆ HÀ*

Nghiên cứu sự biến đổi trong đời sống của cư dân là điều cần thiết để đánh giá mức độ sự phát triển của xã hội. Tiếp cận theo hướng sử học vi mô, nghiên cứu khảo sát sự biến đổi về đời sống của cư dân xã Phú Vinh trong bối cảnh xây dựng nông thôn mới trên các mặt: kinh tế; điều kiện sinh hoạt vật chất; tiếp cận an sinh xã hội và các hình thức vui chơi, giải trí. Kết quả nghiên cứu cho thấy, trong bối cảnh xây dựng nông thôn mới, đời sống của người dân xã Phú Vinh trong khoảng thời gian từ năm 2010 - 2022 có nhiều chuyển biến tích cực về nhiều mặt: kinh tế, văn hóa xã hội.

Từ khóa: đời sống kinh tế, Phú Vinh, nông thôn mới

Nhận bài ngày: 18/7/2024; *đưa vào biên tập:* 20/7/2024; *phản biện:* 15/8/2024; *duyet đăng:* 28/8/2024

1. DẪN NHẬP

Chương trình mục tiêu quốc gia về xây dựng nông thôn mới là một chương trình tổng thể về phát triển kinh tế - xã hội, chính trị và an ninh quốc phòng, được nhà nước Việt Nam xây dựng và triển khai trên phạm vi nông thôn toàn quốc từ năm 2008, căn cứ trên tinh thần của Nghị quyết 26-NQ/TW tại Hội nghị lần thứ 7 Ban Chấp hành Trung ương Đảng Cộng sản Việt Nam khóa X về nông nghiệp, nông dân, nông thôn (5/8/2008). Năm

2010, Thủ tướng Chính phủ đã ban hành Quyết định 800/QĐ-TTg ngày 4/6/2010 phê duyệt Chương trình mục tiêu quốc gia về xây dựng nông thôn mới giai đoạn 2010 - 2020, với mục tiêu đặt ra là xây dựng và phát triển toàn diện nông thôn theo mô hình mới nhằm thay đổi diện mạo của khu vực nông thôn, nâng cao đời sống mọi mặt của người dân ở nông thôn.

Phú Vinh là một xã miền núi thuộc huyện Định Quán, tỉnh Đồng Nai, được thành lập vào tháng 8/1994 trên cơ sở chia tách từ xã Phú Hoa cũ. Xã nằm dọc quốc lộ 20, trải dài từ km 115

* Viện Khoa học xã hội vùng Nam Bộ.

đến km 118, phía Bắc và Tây Bắc giáp xã Phú Tân và Thanh Sơn dọc theo hương lộ 118 đến sông Đồng Nai, phía Nam và Đông Nam giáp thị trấn Định Quán và xã Phú Lợi, phía Tây giáp xã Ngọc Định. Toàn xã có 8 ấp, trong đó có 3 ấp vùng sâu vùng xa nằm cách trung tâm xã từ 6 đến 8 km (Suối Soong 1, Suối Soong 2 và Ba Tầng). Theo thống kê năm 2022, toàn xã có 3.008 hộ/13.116 nhân khẩu. Đặc thù của xã là có số lượng đồng bào dân tộc khá đông (Kinh, Hoa, Tày, Nùng, Dao, Mán, Thái, Mường, Sán Dìu, Châu Mạ, Thổ, Khơ me, Bana...), chiếm tỷ lệ 73%, trong đó khoảng 64% là dân tộc Hoa. Mật độ dân số phân bố không đồng đều, cư dân sống tập trung ở 5 ấp gần khu trung tâm xã (ấp 1, ấp 2, ấp 3, ấp 4, ấp 5), còn lại 3 ấp vùng sâu vùng xa (Ba Tầng, Suối Soong 1, Suối Soong 2) dân cư sống rải rác theo khu vực canh tác. Đại bộ phận nhân dân trong xã sinh sống bằng nghề sản xuất nông nghiệp (chiếm tỷ lệ trên 80%), một số kinh doanh thương mại dịch vụ, số còn lại đi lao động hợp tác ở nước ngoài. Diện tích tự nhiên toàn xã là 2.437 ha, trong đó diện tích đất sản xuất nông nghiệp 2.188 ha. (Đảng ủy xã Phú Vinh, 2020: 3). Các loại cây trồng chính là cây điều, cây lúa, bưởi da xanh, chuối cấy mô, một số diện tích trồng cà phê và cây ăn quả.

Xã Phú Vinh là một trong những địa phương đi đầu về việc thực hiện chương trình xây dựng nông thôn mới ở huyện Định Quán. Từ sau khi Đồng

Nai thực hiện chủ trương xây dựng nông thôn mới thì diện mạo Phú Vinh đã có những sự thay đổi mạnh mẽ, là xã đạt tiêu chuẩn nông thôn mới đầu tiên của huyện Định Quán (2014), đến năm 2019, xã tiếp tục được công nhận đạt chuẩn nông thôn mới nâng cao và năm 2022 đã được công nhận là xã nông thôn mới kiểu mẫu.

Bài viết tiếp cận theo hướng lịch sử vi mô, thông qua khảo sát sự thay đổi đời sống của cư dân để thấy được sự biến đổi của xã hội. Sử dụng phương pháp lịch sử qua lời kể (Oral History) kết hợp phân tích tư liệu, phương pháp so sánh.... nghiên cứu phân tích những biến đổi trong đời sống của cư dân ở xã Phú Vinh trong bối cảnh xây dựng nông thôn mới, trên các phương diện: kinh tế (phản ánh qua mức thu nhập, chi tiêu và vay mượn); điều kiện sinh hoạt vật chất; tiếp cận an sinh xã hội và các hình thức vui chơi, giải trí trong bối cảnh thực hiện chương trình mục tiêu quốc gia về xây dựng nông thôn mới.

Nghiên cứu chọn mốc thời gian 2010 vì đây là thời điểm chương trình xây dựng nông thôn mới bắt đầu được thực hiện ở xã Phú Vinh.

2. CHƯƠNG TRÌNH XÂY DỰNG NÔNG THÔN MỚI VÀ NHỮNG TÁC ĐỘNG TÍCH CỰC ĐẾN ĐỜI SỐNG CƯ DÂN XÃ PHÚ VINH

Căn cứ Quyết định số 205/QĐ-UBND ngày 24/01/2011 của Ủy ban nhân dân tỉnh Đồng Nai về việc thành lập Ban chỉ đạo nông nghiệp, nông dân, nông thôn và xây dựng nông thôn mới

giai đoạn 2010 - 2020 của tỉnh Đồng Nai, ngày 14/3/2011, Ủy ban nhân dân xã Phú Vinh đã ban hành Quyết định thành lập Ban chỉ đạo nông nghiệp, nông dân, nông thôn và xây dựng nông thôn mới giai đoạn 2010 - 2020 do Chủ tịch Ủy ban nhân dân xã làm trưởng ban. Xã cũng thành lập Ban Quản lý xây dựng nông thôn mới gồm 21 thành viên do Chủ tịch Ủy ban nhân dân xã làm trưởng ban và Ban phát triển ấp ở 8 ấp gồm 88 thành viên. Trưởng ban phát triển ấp do Bí thư hoặc trưởng ấp đảm nhiệm. Ban chỉ đạo, Ban quản lý đã tổ chức phân công cụ thể nhiệm vụ của từng thành viên theo chức năng, nhiệm vụ và lĩnh vực công tác gắn với nhiệm vụ xây dựng nông thôn mới. Hoạt động chỉ đạo luôn có sự phối hợp chặt chẽ giữa các thành viên Ban quản lý trong triển khai các nội dung xây dựng nông thôn mới, nhờ đó các kế hoạch của chương trình xây dựng nông thôn mới tại xã được thực hiện hoàn thành cơ bản đúng tiến độ.

*** Tăng cường cơ sở hạ tầng:** Chương trình xây dựng nông thôn mới đã đầu tư mạnh mẽ vào việc xây dựng và nâng cấp cơ sở hạ tầng nông thôn, bao gồm đường đi, cầu cống, điện, nước, trường học, bệnh viện... tạo điều kiện thuận lợi hơn cho việc sản xuất, kinh doanh và sinh hoạt của cư dân.

Năm 2014, toàn xã Phú Vinh có 100% các tuyến đường huyện, đường xã được nhựa hóa hoặc bê tông hóa, ở những khu trung tâm nhân dân đã tự

nguyện tham gia đóng góp kinh phí thực hiện kéo gần 10km hệ thống đèn đường chiếu sáng để thuận tiện cho việc đi lại của người dân, góp phần đảm bảo an ninh trật tự; 100% các tuyến đường nội đồng được cứng hóa, phục vụ cho việc đi lại vận chuyển hàng hóa nông sản cho người dân; 4/4 trường học các cấp trên địa bàn xã đều được xây dựng mới và nâng cấp, có cơ sở vật chất đạt chuẩn Quốc gia. Trạm y tế xã được xây dựng đạt chuẩn, có 2 bác sĩ. Hệ thống điện lưới quốc gia cơ bản đáp ứng nhu cầu sinh hoạt và sản xuất, toàn xã có 99% hộ sử dụng điện thường xuyên, an toàn từ các nguồn (Ủy ban nhân dân xã Phú Vinh, 2014: 9-12).

Năm 2019, xã có 100% hộ dân sử dụng điện lưới quốc gia, 100% hộ sử dụng nước hợp vệ sinh (trong đó có trên 82% hộ sử dụng nước sạch); vệ sinh môi trường không ngừng được cải thiện; an ninh chính trị, trật tự an toàn xã hội ở nông thôn được giữ vững (Đảng ủy xã Phú Vinh, 2020: 5). Đặc biệt, thời nay việc ứng dụng công nghệ thông tin trong cải cách hành chính được Ủy ban nhân dân xã quan tâm nhằm đơn giản hóa thủ tục hành chính cho người dân, giải quyết các thủ tục hành chính cho người dân trên phần mềm một cửa, nhận hồ sơ khai sinh, khai tử... qua mạng internet. Xã đã thành lập được trang thông tin điện tử của xã, cung cấp các thông tin trên địa bàn xã kịp thời đến người dân. Đây là một bước tiến quan trọng trong việc kết nối giữa chính quyền địa

phương và nhân dân trên địa bàn xã cũng như các cá nhân, tổ chức có nhu cầu tiếp cận các thông tin của địa phương.

Đến cuối năm 2022, toàn bộ đèn đường chiếu sáng do nhân dân tự lắp đặt ở các khu dân cư đều được thay bằng hệ thống đèn chiếu sáng theo đề án “Cảnh quan môi trường nông thôn sáng, xanh, sạch, đẹp” của huyện Định Quán với chiều dài 4,4km và 191 bóng đèn chiếu sáng. Các tuyến đường liên xã, liên ấp đều được nhựa hóa hoặc bê tông hóa, hàng năm được nâng cấp, sửa chữa kịp thời, đảm bảo việc lưu thông đi lại, vận chuyển hàng hóa của người dân. Cảnh quan nông thôn xã Phú Vinh được đầu tư khá đồng đều giữa khu vực trung tâm và các ấp vùng sâu như Ba Tầng, Suối Soong 1 và Suối Soong 2. Xã đã đầu tư hệ thống lưới điện ở khu 1 và khu 4 ấp Ba Tầng với quy mô 2 trạm biến áp, đường dây trung thế 1 pha 1,1km, đường dây trung thế 1 pha 1,3km, giúp cho người dân trong khu vực có nguồn điện sản xuất ổn định, chủ động được nguồn điện tưới tiêu vào mùa khô (Ủy ban nhân dân xã Phú Vinh, 2022: 14).

Có thể nói, sự thay đổi bộ mặt kết cấu hạ tầng nông thôn là một trong những thành tựu nổi bật nhất trong quá trình xây dựng nông thôn mới ở Phú Vinh trong thời gian từ năm 2010 đến 2022, đây cũng là điều kiện thúc đẩy sự phát triển về đời sống kinh tế xã hội của xã.

Ông Đ.H.L cho biết: “*Chủ trương xây dựng nông thôn mới thực sự hợp ý*

Đảng, lòng dân. Gia đình tôi trước kia rất khó khăn, giờ đã có thể trở nên khá giả hơn, chính là nhờ nông thôn mới chứ gì nữa, nhất là từ khi xã có chương trình giao thông nông thôn sáng - xanh - sạch - đẹp phục vụ cho chính người dân, đường sá, giao thông thuận lợi không chỉ giúp việc đi lại của người dân dễ dàng hơn, mà trong khâu sản xuất kinh doanh cũng thuận lợi hơn, khi đường sá đi vào thuận lợi thì thương lái vào tận nơi thu mua, mà mua cũng được giá hơn, còn ngày trước thương lái đâu có vào mua được, chúng tôi phải tự chở ra ngoài bán, và bị ép giá lắm” (PVS, Đ.H.L, nam, 74 tuổi, Ấp Ba Tầng).

*** Nâng cao năng suất nông nghiệp:**

Chương trình xây dựng nông thôn mới đã thúc đẩy phát triển nông nghiệp bằng việc hỗ trợ sản xuất, chuyển đổi cơ cấu cây trồng, ứng dụng tiến bộ khoa học kỹ thuật vào nông nghiệp và phát triển ngành nghề, đào tạo nghề cho lao động nông thôn, tạo việc làm tại chỗ cho người dân. Điều này giúp nâng cao năng suất và chất lượng sản phẩm nông nghiệp, từ đó gia tăng thu nhập cho người dân nông thôn, giúp cải thiện đời sống kinh tế.

Với đặc thù là xã thuần nông, đời sống nhân dân chủ yếu dựa vào sản xuất nông nghiệp, lãnh đạo xã Phú Vinh nhận định phải xây dựng quy hoạch phát triển cây trồng chủ lực của xã. Từ những ngày đầu thực hiện chương trình xây dựng nông thôn mới (2010), Đảng ủy, Ủy ban nhân dân xã

Phú Vinh đã triển khai thực hiện kế hoạch chuyển đổi cơ cấu cây trồng, vật nuôi, hỗ trợ công tác khuyến nông, phổ biến khoa học kỹ thuật để nhân dân áp dụng vào sản xuất nhằm mang lại hiệu quả kinh tế cao.

Căn cứ vào kế hoạch của Ủy ban nhân dân huyện Định Quán, từ năm 2011, Ủy ban nhân dân xã đã chủ động phối hợp với các ngành chức năng của huyện xây dựng các dự án hỗ trợ sản xuất, chuyển đổi cơ cấu cây trồng mang lại giá trị kinh tế cao cho nông dân trên địa bàn xã. Cơ cấu sản xuất của xã chuyển dịch theo hướng tập trung phát triển chiều sâu, nâng chất lượng đối với các cây trồng, vật nuôi chủ lực. Xác định xây dựng nông thôn mới là “nâng cao đời sống tinh thần vật chất cho nhân dân”, ngay sau khi hoàn thành xã đạt chuẩn nông thôn mới vào năm 2014, năm 2015, Đảng ủy xã Phú Vinh đã ban hành Nghị quyết chuyên đề số 08-NQ/ĐU “về xây dựng quy hoạch phát triển cây trồng chủ lực của xã giai đoạn 2015-2020”, trên cơ sở Nghị quyết chuyên đề của Đảng ủy, Ủy ban nhân dân xã đã xây dựng Kế hoạch số 18/KH-UBND ngày 31/3/2015 về phát triển cây trồng chủ lực trên địa bàn xã giai đoạn 2015 - 2020. Nhiều mô hình như nuôi gà trống thiếu dưới tán cây buri, tán cây tiêu; mô hình chuyển đổi cây trồng từ cây điều, tiêu, cà phê năng suất thấp sang cây buri, xoài, chuối cấy mô... được thực hiện.

Bên cạnh đó, xã còn phối hợp với các phòng chuyên môn của huyện vận

động nông dân tổ chức gieo trồng các mùa vụ đúng thời gian để chủ động điều tiết nước tưới và chuyển đổi cơ cấu cây trồng vào vụ 3 (vụ Đông Xuân) từ cây lúa sang trồng bắp tại một số địa điểm xa nguồn nước tưới, đặc biệt là ở các ấp Suối Soong 1, Suối Soong 2 và Ba Tầng để đạt hiệu quả cao hơn. Ông T.X.M (cán bộ xã) cho biết: *“việc vận động chuyển đổi cơ cấu nghề nghiệp, cơ cấu cây trồng này cũng khó khăn chứ không dễ dàng gì, bởi dân ở đây chủ yếu là người Hoa, họ thường thích làm theo kinh nghiệm, canh tác truyền thống nên giai đoạn đầu cũng khó khăn trong khâu vận động lắm. Ví dụ trước đây trồng 3 vụ, nhưng vụ ba, tức vụ Đông Xuân không hiệu quả, cho nên chính quyền vận động nông dân thay vụ lúa ba bằng cây bắp, vì vụ ba thường thiếu nước. Sau đó cán bộ nông thôn mới phải giải trình cho bà con, xuống đứng từng cánh đồng vận động thì bà con mới nghe theo, năm đầu thì chỉ được vài chục ha thôi, nhưng đến năm thứ hai thì đạt trên 100 ha trồng bắp, vì người dân bắt đầu thấy hiệu quả”* (PVS, T.X.M, nam, 54 tuổi, cán bộ xã).

Để việc chuyển đổi cơ cấu cây trồng được thuận lợi, xã thường xuyên tổ chức tuyên truyền, mời cán bộ về hướng dẫn kỹ thuật trồng trọt cho bà con nông dân, nhất là đối với các loại cây trồng mới, công tác bảo vệ thực vật cũng được xã quan tâm. Các lớp tập huấn, hội thảo tham quan các mô hình sản xuất có hiệu quả được địa

phương chú trọng thực hiện. Xã kết hợp với Phòng Nông nghiệp và Phát triển nông thôn huyện, Trạm khuyến nông, Trạm trồng trọt và bảo vệ thực vật... của huyện tổ chức hàng chục buổi tập huấn với hàng trăm lượt người tham dự tập huấn, góp phần thay đổi nhận thức và tập quán canh tác lạc hậu của người dân; từ đó người dân mạnh dạn chuyển đổi cơ cấu cây trồng phù hợp với thổ nhưỡng của địa phương (Ủy ban nhân dân xã Phú Vinh, 2019: 24). Ông N.V.L ở ấp 5 cho biết: *“Nông nghiệp là ngành mũi nhọn, là cái ‘đỉnh’ của Phú Vinh. Thời tôi mới về đây, lúc đó còn là xã Phú Hoa chứ chưa phân ra thành Phú Vinh, lúc đó làm nông nghiệp khó khăn dữ lắm, vì khi được mùa chút xíu thì mất giá, năm nào được giá thì lại mất mùa, đời sống lại phụ thuộc hoàn toàn vào nông nghiệp nên khó khăn vô cùng. Nhưng từ khi vào nông thôn mới, xã có cán bộ xuống tận nơi hướng dẫn kỹ thuật cho bà con nên làm nông nghiệp thấy yên tâm lắm, chứ trước kia làm tự phát không à. Mà nay còn có tổ hợp tác nữa, vô đó anh em chia sẻ kinh nghiệm cho nhau cũng hay lắm”* (PVS, N.V.L, nam, 67 tuổi, ấp 5).

Bên cạnh đó, để góp phần nâng cao năng suất nông nghiệp, chương trình xây dựng nông thôn mới rất chú trọng phát huy ứng dụng tiến bộ khoa học kỹ thuật vào nông nghiệp. Chính vì vậy, việc ứng dụng cơ giới hóa trong sản xuất nông nghiệp nhận được sự quan tâm chú trọng đầu tư khá nhiều

từ xã. Các loại máy móc phục vụ sản xuất nông nghiệp được áp dụng phổ biến trên địa bàn xã như máy kéo, máy xới, máy bơm nước, bình phun thuốc có động cơ, máy tách vỏ cà phê, máy sấy cà phê... Với tính năng dễ sử dụng và cơ động nên máy xới, máy cày được áp dụng rất nhiều khâu trong sản xuất nông nghiệp như xới đất, khoan lỗ trồng cây, làm bồn, múc mương, vận chuyển hàng hóa... Trong việc trồng cây, khâu tưới nước rất quan trọng để giúp cây phát triển tốt và cho năng suất cao. Trước đây trên địa bàn xã vẫn áp dụng tưới nước bằng vòi theo cách truyền thống, nhưng từ những năm 2015-2016, xã đầu tư lắp đặt hệ thống tưới nước tiết kiệm, vừa tiết kiệm nước, lại giảm chi phí nhân công và tăng năng suất cây trồng. Năm 2022, hệ thống tưới nước tiết kiệm đã bao phủ 1204,6 ha trên diện tích đất sản xuất nông nghiệp ở địa bàn xã (Ủy ban nhân dân xã Phú Vinh, 2022: 7). Ngoài ra hệ thống tưới nước tiết kiệm còn có thêm một công dụng nữa đó là bón phân. Chỉ cần pha cùng với nước trong bồn riêng rồi sau đó gắn vào hệ thống tưới nước thì phân bón sẽ được tưới đều vào các gốc cây, giúp tiết kiệm được hơn 40% lượng phân so với trước kia. Có thể thấy, việc ứng dụng cơ giới hóa trong sản xuất nông nghiệp đã góp phần nâng cao sức cạnh tranh của sản phẩm nông nghiệp.

Nét nổi bật của kinh tế nông nghiệp thời kỳ này là sự mở rộng và hoạt động khá hiệu quả của các mô hình

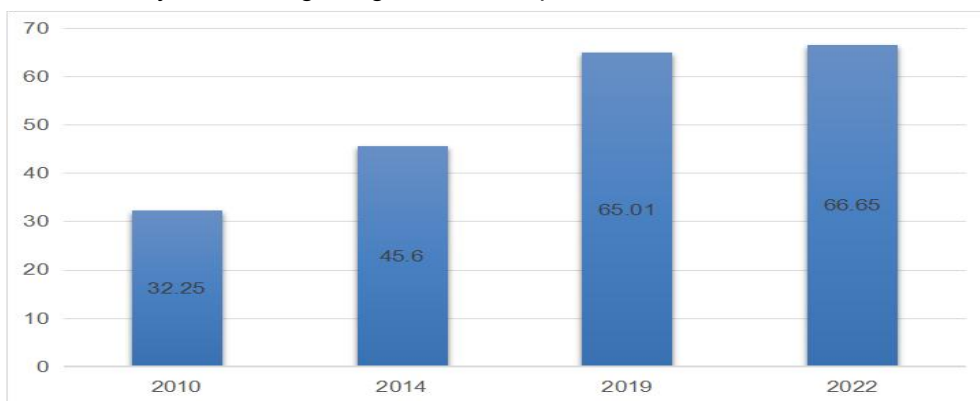
kinh tế tập thể trên địa bàn xã: hiện nay trên địa bàn xã có hợp tác xã ô tô vận tải Định Quán, hợp tác xã thực phẩm công nghệ cao Minh Cường... và hơn 10 tổ hợp tác với số lượng thành viên lên tới trên 1.000 người. Việc liên kết sản xuất, tiêu thụ giúp người dân yên tâm về đầu ra của sản phẩm. Bên cạnh đó các hộ tham gia chuỗi liên kết được hướng dẫn quy trình sản xuất, học hỏi, trao đổi kinh nghiệm lẫn nhau để tăng năng suất, chất lượng sản phẩm, từ đó mang lại hiệu quả kinh tế cao, nâng cao thu nhập cho người dân. Những cải tiến trong sản xuất nông nghiệp đã giúp nông dân tiếp cận được công nghệ mới, tạo sức lan tỏa mạnh trong việc áp dụng tiến bộ khoa học và kỹ thuật trên các lĩnh vực sản xuất nông nghiệp. Ông H.B.T, một người dân ở ấp Suối Soong 1 cho biết: *“Đời sống kinh tế bây giờ so với ngày xưa đỡ hơn rất nhiều. Hiện nay chúng ta có các tổ hợp tác cây bưởi, tổ hợp tác cá bè, chủ yếu nuôi cá diêu hồng, tổ hợp tác cây lúa... Khi tham gia vào tổ hợp tác thì có cán bộ về hướng dẫn kỹ thuật, quy trình làm ăn, giúp chúng ta làm ăn hiệu quả hơn. Nhờ có các tổ hợp tác thì dân yên tâm về đầu ra vì nó được ổn định hơn”* (PVS, H.B.T, nam, 43 tuổi, ấp Suối Soong 1).

Việc tập trung hỗ trợ mạnh mẽ người dân trong phát triển nông nghiệp chính là một trong những yếu tố quan trọng giúp cải thiện đời sống kinh tế cho người dân ở xã Phú Vinh.

Bên cạnh các nỗ lực chuyển đổi cơ cấu cây trồng và ứng dụng tiến bộ khoa học kỹ thuật vào phát triển nông nghiệp thì vấn đề phát triển ngành nghề, đào tạo nghề cho lao động nông thôn, tạo việc làm tại chỗ cho người dân cũng rất được chú trọng. Hàng năm, Ủy ban nhân dân xã phối hợp với Trung tâm Giáo dục nghề nghiệp - Giáo dục thường xuyên huyện mở các lớp đào tạo nghề cho lao động nông thôn như: kỹ thuật trồng trọt, kỹ thuật chăn nuôi..., phối hợp với Trạm khuyến nông, Trạm bảo vệ thực vật mở các lớp dạy nghề nông nghiệp ngắn hạn, tập huấn kỹ thuật gắn với nhu cầu chuyển dịch cơ cấu cây trồng, vật nuôi tại địa phương. Ngoài ra, lực lượng lao động trên địa bàn xã còn tự tham gia đào tạo ở trình độ chuyên môn kỹ thuật cao hơn (đào tạo trung cấp, cao đẳng, đại học, thạc sĩ) ở cả trong và ngoài tỉnh. Điều này giúp tăng cơ hội việc làm cho người dân, đa dạng hóa nguồn thu nhập, giảm thiểu sự lệ thuộc vào nông nghiệp truyền thống và giảm tỷ lệ thất nghiệp, cải thiện đời sống kinh tế cho người dân.

Biểu đồ 1 cho thấy tỷ lệ lao động nông thôn được qua đào tạo ở xã Phú Vinh tăng liên tục từ năm 2010 đến 2022. Điều này thể hiện một tiến triển khá tích cực ở địa phương, bởi người lao động có trình độ chuyên môn, kỹ thuật tốt sẽ nắm bắt được dễ dàng hơn các kỹ năng và kiến thức cần thiết để cải thiện sản xuất nông nghiệp, từ đó tăng cường năng suất và chất lượng sản phẩm.

Biểu đồ 1. Tỷ lệ lao động nông thôn được qua đào tạo ở xã Phú Vinh

Nguồn: Tác giả tổng hợp từ Ủy ban nhân dân xã Phú Vinh (2010 - 2022).

Sự gia tăng tỷ lệ lao động được qua đào tạo sẽ kéo theo tỷ lệ người trong độ tuổi lao động có việc làm tăng lên. Cơ cấu việc làm ở nông thôn cũng có sự thay đổi, trước kia đa phần chỉ ở nhà làm nông nghiệp truyền thống thì hiện nay lao động trẻ thường có xu hướng thoát ly gia đình, đi làm việc ở các thành phố lớn lân cận, hoặc như ở Phú Vinh thì người trẻ đi nước ngoài rất nhiều. Theo ông L.C.M: “Người dân ở đây bây giờ đa phần lao động làm rẫy, làm ruộng chỉ còn người già thôi, chứ lao động trẻ giờ cũng ít có ở nhà làm nông lắm. Thường học xong lớp 12 là chúng nó đi học thêm tiếng Hoa ở trường Hoa Văn, rồi một là đi xuất khẩu lao động ở Đài Loan, hai là lên Bình Dương, TPHCM hay Biên Hòa làm việc hết trơn. Như con của chú thì hai đứa con trai cũng đi học đại học ở TPHCM rồi ở lại làm việc trên đó luôn, lâu lâu mới về chơi thôi” (PVS, L.C.M, nam, 62 tuổi, Ấp 3).

Sau hơn 10 năm thực hiện, chương trình xây dựng nông thôn mới đã

mang lại một diện mạo hoàn toàn mới cho xã Phú Vinh, đặc biệt là sự tăng cường cơ sở hạ tầng nông thôn và nâng cao năng suất nông nghiệp. Cùng với sự thay đổi diện mạo nông thôn Phú Vinh thì đời sống mọi mặt của cư dân địa phương cũng có sự thay đổi mạnh mẽ trong quá trình hơn 10 năm xây dựng nông thôn mới.

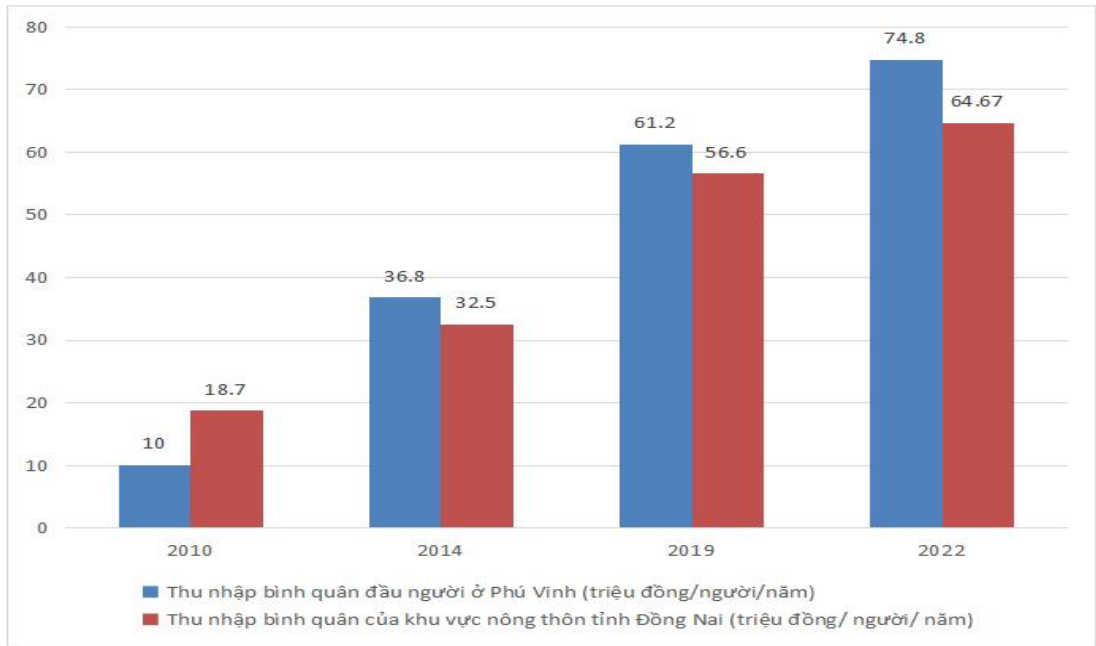
3. NHỮNG BIẾN ĐỔI VỀ ĐỜI SỐNG CỦA CƯ DÂN XÃ PHÚ VINH (GIAI ĐOẠN 2010 - 2022)

3.1. Sự thay đổi về đời sống kinh tế

Nghiên cứu tìm hiểu những thay đổi về đời sống kinh tế của người dân thông qua mức thu nhập, chi tiêu và tình hình vay mượn.

* *Mức thu nhập*: Vẫn là một xã có xuất phát điểm thấp, nhưng từ năm 2010 đến năm 2022, Phú Vinh có tốc độ tăng trưởng kinh tế khá so với các địa phương khác trên địa bàn huyện Định Quán và thu nhập bình quân đầu người của xã đã tăng hơn 7 lần (xem Biểu đồ 2).

Biểu đồ 2. Thu nhập bình quân đầu người ở Phú Vinh trong sự so sánh với thu nhập bình quân đầu người của khu vực nông thôn tỉnh Đồng Nai (2010 - 2022)

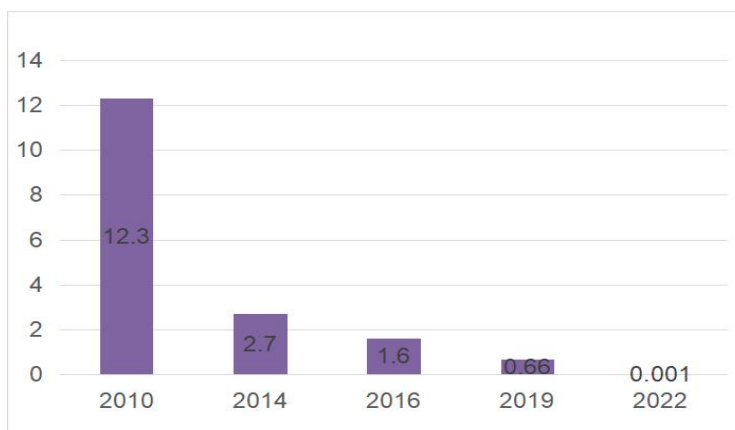
Nguồn: Tác giả tổng hợp từ Đảng ủy xã Phú Vinh, 2010: 13; Ủy ban nhân dân xã Phú Vinh, 2014: 9; Ủy ban nhân dân xã Phú Vinh, 2019: 25; Ủy ban nhân dân xã Phú Vinh, 2022: 65; Vi Quân, 2023; Lê Hiền, 2023; Phạm Tùng, 2023; Phan Anh, 2023.

Sự thay đổi mạnh mẽ của Phú Vinh hiện tại so với thời điểm bắt đầu xây dựng nông thôn mới qua ý kiến của người dân (một nông dân sản xuất giỏi ở ấp Suối Soong 1): “Nếu so sánh đời sống của người dân ở Phú Vinh hiện tại so với 10 năm về trước thì nó khác xa, hơn hẳn rồi, thu nhập người ta hơn ngày xưa nhiều, trước đây họ làm rẫy, họ chỉ trồng hoa màu thôi thì thu nhập đâu có bao nhiêu, giờ ai cũng có vườn hết tron thu nhập có gấp tới 10 lần ngày trước. Ví dụ trong 1 năm trước đây thu nhập được vài chục triệu, thì bây giờ có người vài trăm, có người lên cả tỉ. Ngay gia đình nhà cô cũng vậy, sự khởi sắc thấy rõ. Từ hồi có nông thôn mới tới bây giờ

khỏe à, đi lại dễ dàng thì dân ở đây sướng. Bán trái cây cũng thuận tiện hơn, có giá hơn, bởi đường đi thuận lợi thì xe vô mua sẽ có giá hơn, dân không bị thương lái ép giá như trước” (PVS, L.T.L, nữ, 55 tuổi, ấp Suối Soong 1).

Thu nhập bình quân đầu người tăng, kéo theo tỷ lệ hộ nghèo trên địa bàn xã cũng giảm đáng kể từ năm 2010 đến 2022. Biểu đồ 3 cho thấy từ năm 2010 đến năm 2022, tỷ lệ hộ nghèo của Phú Vinh đã giảm đi hơn 12 lần, số liệu này cũng cho thấy sự tương đồng với mức gia tăng thu nhập bình quân đầu người của xã qua các năm.

Biểu đồ 3. Tỷ lệ hộ nghèo của Phú Vinh theo chuẩn tỉnh Đồng Nai

Nguồn: Tác giả tổng hợp từ Ủy ban nhân dân xã Phú Vinh (2010 - 2022).

* Chi tiêu

Chi tiêu trong gia đình thường phản ánh lối sống, giá trị và ưu tiên của gia đình đó. Qua phỏng vấn sâu 20 người dân thì chúng tôi nhận thấy mức độ ưu tiên trong chi tiêu của gia đình hiện tại có sự thay đổi khá nhiều so với 10 năm trước đây.

Trước kia, khi thu nhập thấp thì người dân chỉ dám chi tiêu ở mức độ vừa phải, chủ yếu cho những nhu cầu thiết yếu trong gia đình, nhưng sau này khi thu nhập tăng lên thì mức chi tiêu có thoải mái hơn và phạm vi chi tiêu được mở rộng hơn. Ông H.B.T – một người dân ở ấp Suối Soong 1 cho biết: *Trước kia chi tiêu dè xẻn lắm cô ạ, nhiều khi thu hoạch được 1 vụ lúa chỉ đủ tiền lo ăn uống cho cả nhà thôi, chỉ dám để dành lo cho con ăn uống chứ đâu có dám mua sắm cái gì trong nhà, cái quần cái áo cũng không dám mua. Nay thì đỡ hơn nhiều, cái ăn nói chung là không phải lo nữa, còn có thể có khoản để dành tiết kiệm, để phòng khi đau bệnh, ngoài ra còn có*

tiền để đi các đám tiệc, hiếu, hỉ nữa...

Cô biết đó, khu vực mình người Hoa nhiều nên nhiều lễ nghĩa lắm” (PVS, H.B.T, nam, 43 tuổi, ấp Suối Soong 1).

Nếu 10 năm trước đây, thu nhập thấp, họ chỉ lo đủ cái ăn, cái mặc, thì ngày nay, họ quan tâm và chi tiền nhiều hơn cho vấn đề sức khỏe, như gia đình bà H.T.N ở ấp 4 là một điển hình:

“Trước kia khi còn khó khăn thì chỉ dám chi cho nhu cầu thiết yếu thôi, hiện nay khi đời sống khá lên một chút thì gia đình cô bắt đầu quan tâm và chi tiền nhiều hơn cho vấn đề sức khỏe, thỉnh thoảng cô cũng đi kiểm tra sức khỏe định kỳ để lỡ xem có bệnh gì thì chữa sớm. Nhưng muốn gì thì cũng phải có tiền con ạ, trước kia không có tiền thì đâu có dám nghĩ đến việc đi khám bệnh định kỳ đâu. Cô còn mua cả bảo hiểm nhân thọ cơ, phòng khi mình có vấn đề gì thì không để con cái phải lo” (PVS, H.T.N, nữ, 68 tuổi, ấp 4).

Việc mở rộng phạm vi chi tiêu có thể phản ánh phần nào sự phát triển trong đời sống kinh tế của người dân.

** Tình hình vay mượn*

Những người dân được phỏng vấn sâu cho biết, cả trước kia và hiện nay thì đa phần họ đều đang phải vay mượn, tuy nhiên mục đích vay mượn hoàn toàn khác nhau. Trước đây khi cuộc sống còn khó khăn, thì chủ yếu họ vay mượn tiền để chi tiêu hàng ngày, còn hiện nay người dân vay mượn chủ yếu nhằm mở rộng việc làm ăn kinh tế. Bà H.T.N cho biết: *“Hồi cô mới về đây khổ lắm con ạ, lúc đó làm ăn kinh tế khó khăn mà ông xã cô lại bệnh nữa, nên nhiều khi thiếu ăn phải vay mượn, chạy ăn từng bữa là chuyện thường đó con. Lúc đó tuy khó khăn là tình hình chung, nhưng được cái tình làng nghĩa xóm cũng tốt, người ta thấy mình khó thì người ta cũng giúp đỡ mình sống qua ngày, rồi đến khi mình thu hoạch được mình trả lại, hoặc ai khó khăn thì mình giúp lại. Thời đó gọi là lá rách đùm lá nát thôi con ạ, chứ không phải như bây giờ. Bây giờ thì cô cũng còn vay bên Quỹ tín dụng một ít, do hồi đầu năm cô mua thêm giống tiêu, mở rộng ra cho thằng con trai làm ăn”* (PVS, H.T.N, nữ, 68 tuổi, ấp 4).

Để làm tốt công tác xóa đói giảm nghèo thì từ những năm 2010, xã đã triển khai nhiều chương trình vay vốn làm ăn cho hộ nghèo. Sau khi xã đạt danh hiệu nông thôn mới thì địa phương tiếp tục triển khai các chương trình cho vay hỗ trợ vốn nuôi dê, bò,

cho vay để chuyển đổi cây trồng... đạt hiệu quả tốt. Đây cũng chính là nguồn vay chiếm tỷ lệ lớn trong nông thôn Phú Vinh. Hầu như không thấy họ nhắc đến việc phải đi vay ở những cá nhân cho vay tự phát theo hình thức “vay nóng”. Điều này cho thấy công tác tín dụng ưu đãi được thực hiện khá tốt trên địa bàn xã Phú Vinh. Ông L.V.P cho biết: *“Nhà chú cũng có vay một ít bên hỗ trợ giải quyết việc làm của xã, với mục đích chăn nuôi. Nhà chú là vay để nuôi heo, tháng tới là tới kỳ hạn trả nè, chú trả rồi không nuôi nữa vì không có thời gian nuôi. Nhưng xã cũng tạo điều kiện lắm, nên vay cũng dễ à, mà lãi suất cũng thấp nữa”* (PVS, L.V.P, nam, 53 tuổi, ấp 3).

Ông L.C.M cũng cho biết: *“Lúc trước chú có vay mua rẫy nhưng bán xong trả rồi. Hiện tại chú có vay thêm mỗi năm mấy chục triệu à, chủ yếu vay cho đứa con trai để thay đổi cây trồng thôi”* (PVS, L.C.M, nam, 62 tuổi, ấp 3).

Tuy nhiên, vay theo chính sách hỗ trợ của xã số tiền vay được khá ít, thường chỉ được vài chục triệu nên những gia đình cần số vốn lớn hơn để làm ăn thì phải vay ngân hàng. Ông N.V.L cho biết: *“Nhà chú hiện nay đang trồng chuối cây mô. Mới năm đầu phải vay ngân hàng vì đầu tư 1 mẫu phải hai trăm mấy ba trăm triệu, chú làm 2 mẫu là hơn 500 triệu rồi. Chú vay ngân hàng Nông nghiệp theo hình thức thế chấp, cũng trả cơ bản rồi, còn gần 100 triệu nữa”* (PVS, N.V.L, nam, 67 tuổi, ấp 5, xã Phú Vinh).

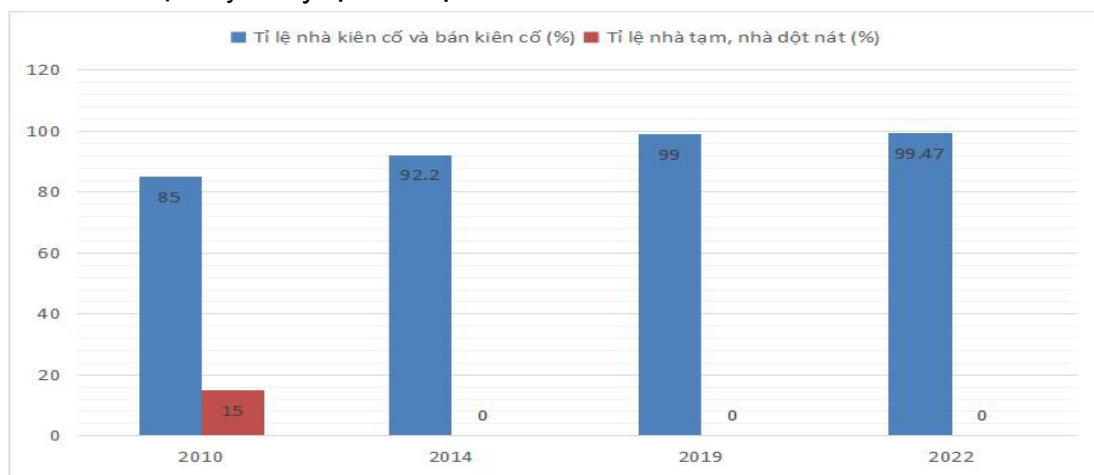
Các hộ dân trên địa bàn mà chúng tôi tiếp xúc, hiện nay họ chủ yếu vay tiền nhằm mua cây giống để chuyển đổi cây trồng, hầu như ít trường hợp vay phục vụ cho mục đích chi tiêu, sinh hoạt. Điều này cho thấy người dân ngày càng có ý thức phát triển kinh tế để nâng cao chất lượng cuộc sống.

3.2. Những biến đổi về điều kiện sinh hoạt vật chất

* **Nhà ở:** Nhà ở là nhu cầu cơ bản, thiết yếu của con người. Loại nhà ở phần nào phản ánh rõ nét sự phát

triển đời sống của người dân. Hiện tại khi chúng tôi đến khảo sát các hộ gia đình ở Phú Vinh, thì điều đầu tiên nhận thấy chính là kể cả ở các ấp vùng sâu vùng xa như Suối Soong 1, Suối Soong 2 hay ấp Ba Tầng hầu như không còn các loại nhà tạm, nhà nát nữa, thay vào đó là nhà kiên cố và bán kiên cố theo đúng tiêu chuẩn xây dựng, tỷ lệ các loại nhà cao tầng có đồ tắm cũng không ít. Số liệu thống kê của xã cũng thể hiện rất rõ điều này (xem Biểu đồ 4).

Biểu đồ 4. Sự thay đổi tỷ lệ các loại nhà ở ở xã Phú Vinh

Nguồn: Tác giả tổng hợp từ Ủy ban nhân dân xã Phú Vinh (2010 - 2022).

Ông N.V.H kể lại: “Hồi đó cái nhà đầu tiên tui xây năm 1988 là nhà lợp tôn và làm bằng cây, sau đó tầm năm 2003 thì sửa sang lại thành nhà cấp 4, nhưng nhà cấp 4 dột lắm, trời mưa nước nhỏ tùm lum. Nhà kiên cố như hiện nay (nhà có đồ mái bằng) chú xây năm 2018, 5 năm rồi, có cái nhà khang trang như vậy là mừng lắm con, người ta nói an cư mới lạc nghiệp mà. Nhà này tiền của chú một phần thôi, rồi còn lại là con gái bên nước ngoài

gửi về cho” (PVS, N.V.H, nam, 67 tuổi, ấp 5).

* Ăn uống

Trong đời sống vật chất, việc ăn uống đóng vai trò quan trọng để duy trì sức khỏe và năng lượng, đồng thời thể loại thức ăn, cách thức ăn uống cũng phản ánh mức độ phát triển đời sống kinh tế của người dân. Theo những người dân địa phương mà chúng tôi tiếp xúc, đời sống kinh tế thay đổi hẳn

trong hơn 10 năm trở lại đây, kéo theo việc ăn uống cũng thoải mái hơn, nhu cầu “ăn no, mặc ấm” đã được thay thế bằng “ăn ngon, mặc đẹp”. Ông N.V.T cho biết: *“Hơn 10 năm trước khác hẳn bây giờ luôn con ạ. Hồi đó khổ mưòi thì bây giờ sướng mưòi. Sáng đi làm là xách bình nước 5 lít vô rẫy, làm đến chiều tối mới về. Khi đi vô rẫy xách theo xoài xanh, hoặc vô rẫy có xoài thì hái, mang chao theo, trưa làm xong nghỉ ngơi thì bằm xoài trộn với chao, rồi đu đủ trong rẫy, hồi đó khổ, ăn mắm ăn muối không à, chứ không có thịt cá như bây giờ”* (PVS. N.V.T, nam, 56 tuổi, ấp 4).

Qua khảo sát, chúng tôi nhận thấy, quán ăn, nhà hàng ở địa phương khá nhiều, buổi chiều và buổi sáng thường tập trung đông người ăn uống. Bà L.T.L - một người dân sinh sống tại ấp Suối Soong 1 từ những ngày mới thành lập xã cho hay: *“Nay kinh tế khá giả, người ta cũng ăn hàng, ăn quán nhiều hơn, cứ chiều chiều nhiều khi biếng nấu cơm thì vợ chồng, con cái chờ nhau đi ăn ngoài, chứ thời trước làm gì có. Hồi xưa đi làm về dù có trễ cỡ nào cũng phải tự nấu mà ăn chứ tiền đâu đi ăn quán. Với lại hồi đó quán xá cũng không có nhiều như bây giờ đâu”* (PVS thay đổi rõ nét về thói quen ăn uống của người dân.

* *Tiện nghi trong gia đình*: Kết quả phỏng vấn và quan sát cho thấy, các hộ gia đình ở Phú Vinh hầu như nhà nào cũng có các tiện nghi thiết yếu như: Tivi thông minh, tủ lạnh, máy giặt, máy lạnh, máy nóng lạnh, bếp ga, xe

máy, nồi cơm điện, lò vi sóng... Ngoài ra, các thiết bị ít phổ biến hơn như lò nướng, nồi chiên không dầu, máy nóng lạnh, máy lọc nước... cũng được nhiều gia đình mua sử dụng. Ông T.K.T, một người dân sinh sống ở ấp Suối Soong 2 cho biết: *“Tầm hơn 10 năm trở về trước thì nhà chú chỉ có cái tivi đen trắng thôi, sau này thì có điều kiện nên từ tivi thông minh, tủ lạnh, máy giặt... hầu như đầy đủ hết, nhưng cũng phải sắm dần dần chứ cũng không mua cùng một lúc được. Có được đầy đủ thiết bị như ngày nay thì chỉ cách đây 3 - 4 năm trở lại thôi, tức là tầm những năm 2019 - 2020”* (PVS, T.K.T, nam, 60 tuổi, ấp Suối Soong 2). Ở các ấp vùng trung tâm của xã như ấp 1, 2, 3, 4, 5, các hộ gia đình được mua sắm đầy đủ tiện nghi trong nhà sớm hơn, như trường hợp ông N.V.T ở ấp 4: *“Tivi thông minh, máy lạnh, máy giặt các thứ này nhà chú mua cũng lâu lắm rồi, tầm năm 2012, 2013 gì đó. Máy lạnh nhà chú 2-3 cái lận, phòng nào cũng có, để dành khi con cái về nó xài, chứ bình thường cô chú chỉ xài 1 cái thôi”* (PVS, N.V.T, nam, 56 tuổi, ấp 4). Việc mua sắm đầy đủ các tiện nghi phục vụ cho cuộc sống trong thời gian gần đây đã cho thấy phát triển về đời sống vật chất của người dân. Tuy nhiên, theo chúng tôi nhận thấy, vẫn còn sự chênh lệch về điều kiện mua sắm giữa người dân ở các ấp trung tâm với các ấp vùng sâu.

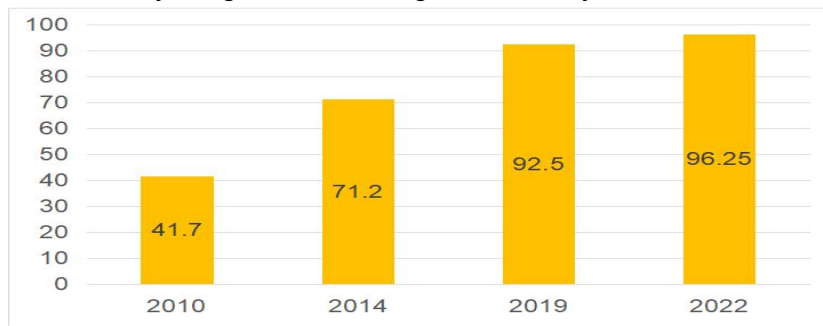
3.3. Những biến đổi trong việc tiếp cận an sinh xã hội và các hình thức vui chơi giải trí

** Việc tiếp cận y tế và chăm sóc sức khỏe*

Tiếp cận y tế có thể được coi là một biểu hiện quan trọng của sự phát triển đời sống trong cộng đồng. Theo đa số người dân, từ ngày thành lập xã cho đến những năm trước khi bước vào thời kỳ xây dựng nông thôn mới, vấn đề y tế và chăm sóc sức khỏe hầu

như chưa được người dân quan tâm đúng mức. Như lời ông T.V.T ở ấp Ba Tầng, xã Phú Vinh: “*Lúc đó thiếu thốn lắm con, có bệnh còn không dám đi chữa vì không có tiền, chứ nói gì đến việc đi khám sức khỏe định kỳ như hiện nay, hồi đó cũng chưa có bảo hiểm y tế*” (PVS, T.V.T, nam, 74 tuổi, ấp Ba Tầng).

Biểu đồ 5. Tỷ lệ người dân tham gia bảo hiểm y tế ở xã Phú Vinh

Nguồn: Tác giả tổng hợp từ Ủy ban nhân dân xã Phú Vinh (2010 - 2022).

Trong những năm gần đây, đa số người dân xã Phú Vinh đều quan tâm hơn đến vấn đề chăm sóc sức khỏe của bản thân, thể hiện qua việc số hộ gia đình tham gia bảo hiểm y tế ngày càng tăng. Biểu đồ 5 cho thấy tỷ lệ người dân tham gia bảo hiểm y tế tăng mạnh từ năm 2010 đến năm 2022. Đến năm 2022 thì tỷ lệ người dân tham gia bảo hiểm y tế ở Phú Vinh đạt 96,25%, đây là một tỷ lệ khá cao ở vùng nông thôn. Một nguyên nhân quan trọng của kết quả này là từ năm 2018, theo Nghị định số 146/2018/NĐ-CP của Thủ tướng Chính phủ, toàn bộ dân tộc thiểu số sống ở vùng có hoàn cảnh kinh tế - xã hội khó khăn sẽ thuộc nhóm đối tượng được ngân sách nhà nước đóng bảo hiểm y tế. Đây là một điều hết sức

thuận lợi đối với một xã có gần 80% dân số thuộc thành phần dân tộc thiểu số như Phú Vinh. Tuy nhiên, kết quả khảo sát cho thấy, đa phần người dân đều nhận thức được sự cần thiết của bảo hiểm y tế, nếu không có chính sách ưu đãi của Nhà nước họ cũng sẽ mua. Bà H.T.N, người dân tộc Hoa cho biết: “*Cô tham gia bảo hiểm y tế từ xưa rồi chứ không phải bây giờ khi được Nhà nước hỗ trợ mới tham gia. Gia đình cô tham gia cả hộ luôn. Bảo hiểm cô thấy vô cùng cần thiết, khám bệnh thường thường có thể không cần chứ lờ nằm viện là cần rồi đó, mình bớt chi tiêu một xíu mua cái bảo hiểm cho an tâm. Mà nếu mình bình an không phải dùng đến nó thì cũng đừng có tiếc, mà hãy coi như đó là cái may mắn của mình, rồi phần tiền mình*

đóng đó sẽ để dành cho những người kém may mắn khác. Cô nghĩ vậy đó. Cô còn mua cả bảo hiểm nhân thọ nữa cơ. Cô lo xa lắm” (PVS, H.T.N, nữ, 68 tuổi, áp 4).

Khi đi khám bệnh, người dân thường có hai xu hướng, những gia đình có điều kiện kinh tế tốt hoặc có con cái đang làm việc ở TPHCM thường đưa bố mẹ lên TPHCM khám bệnh nhưng đa phần người dân muốn sử dụng bảo hiểm y tế thường đi khám ở bệnh viện huyện Định Quán hoặc Phòng khám đa khoa Việt Hương ở thị trấn Định Quán. Trong đó, phòng khám Việt Hương có vẻ được người dân ưu tiên chọn hơn, bởi vì *“nó khám nhanh, sạch sẽ, và dù là phòng khám tư nhưng nó cũng được sử dụng bảo hiểm y tế y như bệnh viện Định Quán vậy”* (PVS, T.K.T, nam, 60 tuổi, áp Suối Soong 2).

Y tế cũng là một trong những lĩnh vực nổi bật của xã Phú Vinh. Trạm y tế xã đã được công nhận đạt chuẩn quốc gia từ năm 2014, cơ sở vật chất, trang thiết bị của trạm được đầu tư, nâng cấp đáp ứng được nhu cầu khám chữa bệnh của nhân dân trên địa bàn. Khi xây dựng xã nông thôn mới kiểu mẫu, Phú Vinh đã chọn tiêu chuẩn về y tế làm tiêu chuẩn mũi nhọn của mình, bởi những thế mạnh sẵn có của địa bàn: có 1 trung tâm vaccine VNVC và hơn 10 phòng khám tư trong bán kính 3km. Dịch vụ y tế của xã cũng được cải thiện tốt hơn do cơ sở vật chất, trình độ chuyên môn của đội ngũ nhân viên y tế tại trạm y tế ngày càng

được cải thiện đáp ứng tốt nhu cầu khám, chữa bệnh. Do đó, người dân ở xã Phú Vinh có nhiều thuận lợi về tiếp cận dịch vụ y tế và chăm sóc sức khỏe.

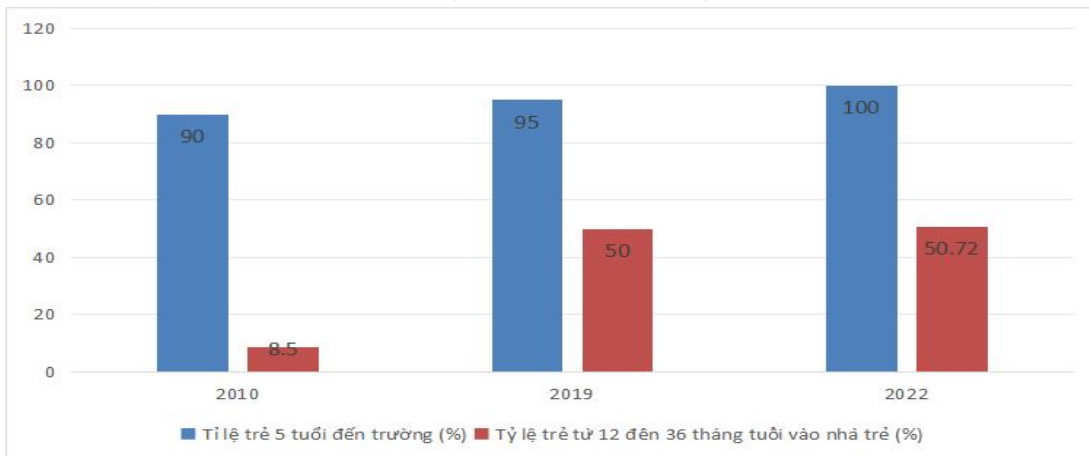
* *Giáo dục*: Giáo dục không chỉ hỗ trợ việc tạo ra nhân lực có chất lượng cao mà còn đóng góp vào sự phát triển toàn diện của một cộng đồng. Đây cũng là một tiêu chí quan trọng khi tìm hiểu về đời sống xã hội của một cộng đồng. Tuy trước kia đời sống kinh tế còn khó khăn, nhưng theo đa phần người dân địa phương thì giáo dục luôn là vấn đề được xem trọng ở Phú Vinh, tuy nhiên ở thời kỳ trước khi kinh tế còn khó khăn thì việc học chỉ dừng lại ở một chừng mực nhất định để không bị mù chữ chứ chưa có điều kiện để đầu tư cho con cái. Hiện nay, khi kinh tế khá giả hơn thì đa phần người dân đều đầu tư cho con học hành, thậm chí đi học ở các thành phố lớn và đi du học. Theo ông L.V.P: *“Việc học thời kỳ nào cũng là quan trọng cả, ngày xưa dù điều kiện còn thiếu thốn thì cũng ráng cho con cái đi học chứ không bao giờ nghĩ đến việc bỏ học giữa chừng, dù cho nhiều khi không đủ ăn. Nhưng nay điều kiện khá hơn rồi, con cái thì nay cũng lớn rồi, nhưng bây giờ đến đời cháu, học là quan trọng nhất, chỉ có học giỏi thì sau này cuộc sống mới có thể sung sướng được”* (PVS, L.V.P, nam, 53 tuổi, áp 3).

Theo khảo sát thông tin từ các hộ gia đình, đa phần hiện nay con cái họ đều tiếp tục đi học nâng cao trình độ

chuyên môn (cao đẳng, đại học...) ở các trường thuộc TPHCM, Bình Dương, Đồng Nai.... Ông L.C.M cho biết: *“Thời nay chỉ có học thôi, không học là coi như tụt hậu, ... có khó khăn cỡ nào cũng phải cho con học cao lên mới mong đổi đời được. Chú có 2 đứa con trai đều ở trên Sài Gòn, đứa lớn học xong ra đi làm công ty rồi, đứa nhỏ thì đang học năm thứ 2 đại học. Giờ hai anh em nó ở với nhau”* (PVS, L.C.M, nam, 62 tuổi, Ấp 3). Có thể thấy đây là một tín hiệu đáng mừng từ khu vực nông thôn, bởi người dân đã chú trọng nhiều hơn đến vấn đề học tập, nâng cao trình độ giáo dục đào tạo, cơ sở để tiếp tục nâng cao đời sống kinh tế của xã trong tương lai.

Hiện nay, đa phần người dân Phú Vinh đều cho con cái ở lứa tuổi lên 5 đi học mẫu giáo để trẻ quen dần với việc học tiểu học, còn trẻ dưới 3 tuổi thì thường ở nhà với ông bà (xem Biểu đồ 6). Theo ghi nhận của chúng tôi, việc các bé dưới 3 tuổi thường để ở nhà cho ông bà trông coi chứ không đến trường, chủ yếu là vì thấy các cháu còn nhỏ và ông bà cũng rảnh rỗi. Ông T.K.T cho biết: *“Đứa cháu 2 tuổi rưỡi thì ở nhà với chú thôi chứ không đi học, tại nó còn nhỏ quá cho đi học thấy tội nghiệp. Mà cô chú cũng rảnh rỗi, làm tự do mà, thay nhau chăm sóc cháu, chờ 3 - 4 tuổi cho cứng cáp xíu rồi mới cho đi học”* (PVS, T.K.T, nam, 60 tuổi, ấp Suối Soong 2).

Biểu đồ 6. Tỷ lệ trẻ 5 tuổi đến trường và trẻ 12 - 36 tháng vào nhà trẻ ở xã Phú Vinh

Nguồn: Tác giả tổng hợp từ Ủy ban nhân dân xã Phú Vinh (2010 - 2022).

Hiện nay trên địa bàn xã có 1 trường mầm non, 2 trường tiểu học và 1 trường trung học cơ sở, đều là các trường đạt chuẩn quốc gia. Đến nay các trường đã được trang bị cơ sở vật chất đạt chuẩn theo quy định với sân chơi, bãi tập cho học sinh, xây dựng thêm các công trình nước sạch, nhà

vệ sinh, hệ thống thoát nước để đảm bảo các trường không bị ngập, đọng nước vào mùa mưa.

** Các hình thức vui chơi, giải trí*

Vui chơi, giải trí là những hoạt động về mặt tinh thần và phần nào phản ánh đời sống xã hội của một cộng đồng. Đây có thể nói là một bước tiến

khá lớn trong đời sống tinh thần của cư dân xã Phú Vinh, bởi trước kia các hoạt động vui chơi, giải trí hết sức nghèo nàn, người dân thì cũng ít hưởng ứng tham gia bởi theo ý kiến của bà L.T.L thì *“Hồi đó ăn còn không đủ no, lấy đâu mà vui chơi giải trí gì con”* (PVS, L.T.L, nữ, 66 tuổi, ấp Suối Soong 1).

Hiện nay, xã Phú Vinh có 1 trung tâm văn hóa thể thao – học tập cộng đồng đạt chuẩn với 1 hội trường đa năng có sức chứa trên 150 chỗ ngồi, 1 nhà đa năng phục vụ nhu cầu thể thao và đảm bảo tổ chức tốt các hoạt động thể dục thể thao, vui chơi giải trí cho nhân dân; trang bị đầy đủ phương tiện gồm bàn ghế, âm thanh, ánh sáng, quạt đạt chuẩn theo Bộ Văn hóa, Thể thao và Du lịch để phục vụ sinh hoạt văn hóa, thể thao của toàn xã. 8/8 ấp trên địa bàn xã đều có nhà văn hóa, mỗi ấp đều có trang bị các dụng cụ thể dục thể thao phục vụ cho nhu cầu nâng cao sức khỏe cho bà con nông thôn.

Các hình thức sinh hoạt, vui chơi giải trí của bà con hiện nay cũng được mở rộng hơn trước. Ông L.C.M cho biết: *“Áp 3 này có nhà văn hóa lắp đặt nhiều dụng cụ thể dục thể thao cho trẻ em. Hàng năm các hội, đoàn tham gia các ngày hội thể dục thể thao, áp cũng vận động bà con tham gia cùng xã, bà con hiện nay đời sống khá thoải mái rồi nên cũng hưởng ứng nhiệt tình lắm. Như chú sáng nào cũng đi đánh cầu lông, còn buổi sáng thường các cô chú lớn tuổi ở đây cũng hay cùng*

nhau đi bộ, vừa đi vừa trò chuyện vui lắm” (PVS, L.C.M, nam, 62 tuổi, ấp 3).

Bên cạnh đó, kết quả phỏng vấn sâu các hộ gia đình cho thấy, khi điều kiện kinh tế khá khẩm người dân cũng bắt đầu hưởng thụ bằng các chuyến đi du lịch, thường thì họ đi hành hương hoặc đi chơi vùng biển lân cận như Phan Thiết, Vũng Tàu. Bà L.T.L cho biết: *“Nhà cô mới mua xe hơi mấy năm nay, từ khi có xe rồi cũng siêng đi chơi hơn, thằng con trai cô lái. Gia đình cô thường hay đi hành hương các chùa, có thể đi chùa Gia Lào hoặc ở Đà Lạt, có khi thì đi biển. Lúc trước chưa có xe thì cũng đi, nhưng thỉnh thoảng mới đi, nay thì có xe cũng tiện nên thường đi hơn”* (PVS, L.T.L, nữ, 55 tuổi, ấp Suối Soong 1).

Quá trình hơn 10 năm xây dựng nông thôn mới đã giúp Phú Vinh từ một xã đặc biệt khó khăn trở thành xã nông thôn mới kiểu mẫu với sự thay đổi mạnh mẽ của diện mạo nông thôn và sự nâng cao một cách rõ rệt đời sống mọi mặt của cư dân địa phương. Tuy nhiên, trong quá trình xây dựng nông thôn mới, Phú Vinh cũng bộc lộ một số hạn chế cần khắc phục để tiếp tục phát huy tối đa vai trò của chương trình xây dựng nông thôn mới trong việc nâng cao đời sống của cư dân:

- Việc chuyển đổi cơ cấu cây trồng trong nông nghiệp chủ yếu là do sự tự phát, chưa có định hướng quy hoạch cụ thể, do đó sự phát triển sản xuất nông nghiệp chưa mang tính bền vững. Bà con xã Phú Vinh đã bước qua nhiều thời kỳ thay đổi cơ cấu cây

trồng, từ trồng đậu nành, thuốc lá sang các cây hoa màu như đậu, bắp, rồi cà phê, tiêu, điều, bưởi, chuối cây mô... Hiện tại, ngoài cây lúa thì bưởi và chuối cây mô đang là cây trồng chủ lực của xã, bởi nó đang mang lại lợi nhuận cao nhất. Tuy nhiên, những sự thay đổi này đều là tự phát theo thị trường, chưa có sự quy hoạch chặt chẽ, khoa học và lựa chọn cây trồng phù hợp. Điều này không chỉ gây ảnh hưởng đến đất nông nghiệp, việc phát triển rầm rộ, tự phát còn dẫn đến thực trạng người nông dân không chuẩn bị sẵn nguồn giống chất lượng tốt, sạch mà phải sử dụng giống trôi nổi, nhất là những giống dính các bệnh truyền nhiễm. Đồng thời, tình trạng trồng ồ ạt sẽ dẫn đến cung vượt cầu khiến giá thành giảm, vấn nạn “được mùa mất giá” hoàn toàn có thể xảy ra. Từ đó sẽ có thể dẫn đến những tác động tiêu cực đối với kinh tế nông nghiệp nói riêng, đời sống kinh tế của người dân nói chung.

- Đối với tiêu chí về môi trường trong bộ tiêu chí về xã nông thôn mới kiểu mẫu, có yêu cầu về chỉ tiêu phân loại rác thải tại nguồn phải đạt trên 50%. Theo lãnh đạo xã thì tiêu chí này quá khó thực hiện vì người dân vẫn chưa có thói quen phân loại rác, mặc dù xã có tuyên truyền, hướng dẫn, và đặt các thùng rác công cộng tại khu dân cư, có phân loại theo màu sắc, nhưng thực tế hoạt động vẫn chưa mang lại hiệu quả, một phần do thói quen của người dân chưa thay đổi, một phần vì các phương tiện thu gom rác vẫn

chưa đủ điều kiện để thực hiện tốt điều này, bởi chỉ có một xe đi lấy rác, việc phân chia ngày lấy rác từng loại khác nhau tùy theo ngày cũng gây nhiều bất cập cho người dân.

- Trong quá trình xây dựng xã nông thôn mới, việc bê tông hóa toàn bộ các tuyến đường nông thôn đã tạo điều kiện thuận lợi cho người dân sản xuất và sinh hoạt. Tuy nhiên, trong quá trình thực hiện, nếu không chú ý thì có thể ảnh hưởng đến mảng “xanh” của vùng nông thôn, điều này cũng phần nào làm hạn chế phong trào xây dựng nông thôn “sáng - xanh - sạch - đẹp” của địa phương.

- Việc xây dựng nông thôn mới và phát triển kinh tế nói chung trên địa bàn xã chưa thật sự đồng đều giữa khu vực trung tâm và các ấp vùng sâu. Xã Phú Vinh bao gồm 8 ấp, trong đó có 5 ấp khu vực trung tâm là ấp 1, 2, 3, 4, 5 và 3 ấp thuộc vùng sâu, vùng xa là Suối Soong 1, Suối Soong 2 và ấp Ba Tầng (cách khu vực trung tâm khoảng 8 - 9km). Khu vực trung tâm thì cư dân sống tập trung hơn, còn ba ấp vùng sâu thì dân cư khá thưa thớt, các ruộng, rẫy của người dân chủ yếu tập trung ở 3 ấp vùng sâu này. Mặc dù trong những năm gần đây, với chủ trương xây dựng nông thôn mới, xã đã nỗ lực rất nhiều trong việc tạo sự phát triển đồng đều giữa hai khu vực, tuy nhiên, chỉ mới đạt được hiệu quả về mặt hạ tầng nông thôn, còn các điều kiện sinh hoạt vật chất và việc tiếp cận sử dụng các dịch vụ vẫn còn có sự chênh lệch nhất định.

4. KẾT LUẬN

Vốn là một xã miền núi với xuất phát điểm hết sức khó khăn, đến nay xã Phú Vinh đã có những bước chuyển mình mạnh mẽ về nhiều mặt kinh tế, văn hóa xã hội. Trong khoảng thời gian từ 2010 - 2022, xã đã thực hiện được các tiêu chuẩn từ xã nông thôn mới đến xã nông thôn mới nâng cao và nông thôn mới kiểu mẫu. Tương đồng với sự thay đổi về diện mạo nông thôn đó, đời sống của cư dân địa phương đã có sự thay đổi theo chiều hướng đi lên trên các mặt: Sự thay đổi về thu nhập, chi tiêu và vay mượn; những biến đổi về điều kiện sinh hoạt vật chất; sự thay đổi trong việc tiếp cận an sinh xã hội và các hình thức vui chơi giải trí. Có thể thấy, sự phát triển đời sống kinh tế, văn hóa xã hội của Phú Vinh nằm trong xu hướng phát triển chung của đất nước. Trong đó, Chương trình mục tiêu quốc gia về xây dựng nông thôn mới đã có

nhiều đóng góp tích cực thông qua việc tăng cường cơ sở hạ tầng nông thôn, nâng cao năng suất nông nghiệp, cải thiện chất lượng cuộc sống, góp phần tạo việc làm và giảm tỷ lệ lao động thất nghiệp trên địa bàn...

Trong thời gian tới, để tiếp tục phát huy vai trò tích cực của chương trình mục tiêu quốc gia về xây dựng nông thôn mới trong việc nâng cao đời sống cho cư dân về mọi mặt, lãnh đạo Đảng và chính quyền địa phương cần tiếp tục nghiên cứu để tăng cường hơn nữa hiệu quả của chương trình này như: cần có định hướng và quy hoạch tốt hơn việc chuyển đổi cơ cấu cây trồng trong nông nghiệp; thực hiện thực chất hơn một số tiêu chí trong quá trình xây dựng nông thôn mới; xem xét các vấn đề về mảng “xanh” của vùng nông thôn trong quá trình bê tông hóa các tuyến đường; phát triển đồng đều hơn giữa khu vực trung tâm và các ấp vùng sâu. □

CHÚ THÍCH

(*) Nghiên cứu là kết quả của đề tài nghiên cứu khoa học cấp cơ sở năm 2023: “Biến đổi đời sống kinh tế của cư dân xã Phú Vinh, huyện Định Quán, tỉnh Đồng Nai trong quá trình xây dựng nông thôn mới (2010 - 2022)” do ThS. Trịnh Thị Lệ Hà làm chủ nhiệm.

TÀI LIỆU TRÍCH DẪN

1. Đảng ủy xã Phú Vinh. 2010. *Báo cáo Kết quả thực hiện Nghị quyết các năm (từ năm 2002 đến 2022)*.
2. Đảng ủy xã Phú Vinh. 2005. *Báo cáo chính trị của Ban Chấp hành Đảng bộ xã Phú Vinh khóa III tại Đại hội đảng bộ xã lần thứ IV (nhiệm kỳ 2005 - 2010)*, ngày 8 tháng 8 năm 2005.
3. Đảng ủy xã Phú Vinh. 2015. *Báo cáo chính trị tại Đại hội Đảng bộ xã Phú Vinh lần thứ VI (nhiệm kỳ 2015-2020)*, ngày 7 tháng 5 năm 2015.

4. Đảng ủy xã Phú Vinh. 2020. *Báo cáo chính trị tại đại hội Đảng bộ xã Phú Vinh lần thứ VII, nhiệm kỳ 2020 - 2025*, ngày 27 tháng 5 năm 2020.
5. Đảng ủy xã Phú Vinh. 2010. *Báo cáo chính trị tại Đại hội Đảng bộ xã Phú Vinh lần thứ V (nhiệm kỳ 2010-2015)*, ngày 15 tháng 4 năm 2010.
6. Phạm Tùng. 2019. “Bức tranh kinh tế-xã hội Đồng Nai năm 2019: Nhiều “gam màu” sáng”. <https://baodongnai.com.vn/kinhte/202001/buc-tranh-kinh-te-xa-hoi-dong-nai-nam-2019-nhieu-gam-mau-sang-2981269/#:~:text=N%C4%83m%202019%2C%20thu%20nh%E1%BA%ADp%20b%C3%ACnh,tr%E1%BB%9F%20th%C3%A0nh%20n%C6%A1i%20%20C4%91%C3%A1ng%20s%E1%BB%91ng>, truy cập ngày 5/11/2023.
7. Phan Anh. 2023. “Đồng Nai giữ vững vị trí tốp đầu xây dựng nông thôn mới”. <https://www.dongnai.gov.vn/Pages/newsdetail2.aspx?NewsId=36801&CatId=81#:~:text=%C4%90%E1%BA%B7c%20bi%E1%BB%87t%2C%20thu%20nh%E1%BA%ADp%20b%C3%ACnh,khu%20v%E1%BB%B1c%20v%C3%A0%20c%E1%BA%A3%20n%C6%B0%E1%BB%9Bc>, truy cập ngày 5/11/2023.
8. Ủy ban nhân dân xã Phú Vinh. 2012. *Đề án xây dựng nông thôn mới xã Phú Vinh - huyện Định Quán - tỉnh Đồng Nai*.
9. Ủy ban nhân dân xã Phú Vinh. 2014. *Báo cáo kết quả thực hiện 19 tiêu chí nông thôn mới năm 20104 của xã Phú Vinh*.
10. Ủy ban nhân dân xã Phú Vinh. 2019. *Báo cáo kết quả xây dựng nông thôn mới Nâng cao năm 2019 của xã Phú Vinh, huyện Định Quán, tỉnh Đồng Nai*.
11. Ủy ban nhân dân xã Phú Vinh. 2022. *Báo cáo Kết quả thực hiện xây dựng nông thôn mới kiểu mẫu về y tế đến năm 2022 của xã Phú Vinh, huyện Định Quán, tỉnh Đồng Nai*.
12. Ủy ban nhân dân xã Phú Vinh. *Báo cáo Kết quả thực hiện nhiệm vụ kinh tế xã hội - quốc phòng an ninh các năm: 1994, 1995, 1996, 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021, 2022*.
13. Vi Quân. 2022. “Đến năm 2025, phần đầu cả nước có ít nhất 80% số xã đạt chuẩn nông thôn mới”. <https://www.dongnai.gov.vn/Pages/newsdetail.aspx?NewsId=28868&CatId=203>, truy cập ngày 5/11/2023.